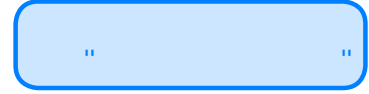

«Затверджено»
ВФ «Крок за кроком»
наказ від 17 вересня 2024 року

директор Найда Ю.М.

Програма підвищення кваліфікації працівників закладів дошкільної освіти «Соціально-емоційне навчання: створення середовища рівності та взаємоповаги»

Програму підвищення кваліфікації працівників закладів дошкільної освіти розроблено в рамках реалізації проекту «Думай на рівних: комплексна програма соціально-емоційного розвитку та психо-соціальної підтримки дітей дошкільного віку» за підтримки міжнародної неприбуткової організації «THINK EQUAL».

Цільова група: педагогічні працівники закладів дошкільної освіти.

Обсяг: 30 год. (1 кредит ЄКТС).

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета програми: розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників закладів дошкільної освіти (ЗДО) щодо впровадження соціально-емоційного навчання (СЕН) в освітній процес, орієнтованого на створення інклюзивного середовища, яке ґрунтується на культурі рівності, поваги до різноманіття та емоційній грамотності дітей.

Завдання програми:

- *ознайомити* педагогів з основними принципами, цілями та методиками комплексної програми «Думай на рівних».
- *розвинути* навички створення інклюзивного освітнього середовища, що сприяє соціально-емоційному розвитку дітей.
- *надати* педагогам практичні інструменти щодо формування емоційної грамотності, соціальних навичок і цінностей рівності у дітей.
- *сприяти* підвищенню обізнаності про методи подолання стереотипів та упереджень у вихованні.
- *вдосконалити* вміння інтегрувати соціально-емоційне навчання у щоденну освітню діяльність.

Напрями підвищення кваліфікації: формування і розвиток професійних компетентностей; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища; розвиток комунікаційної, інклюзивної, соціально-емоційної компетентностей.

Актуальність програми

В умовах сучасного суспільства дошкільна освіта відіграє ключову роль у формуванні базових соціально-емоційних навичок, які визначають успішність дитини в подальшому житті. Це зумовлює необхідність перегляду освітніх практик і методів, спрямованих на

розвиток у дітей соціальної та емоційної компетентностей. У суспільстві, де все більшого значення набувають цінності рівності, поваги до різноманіття та інклюзії, необхідно створювати освітнє середовище, яке не лише сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, а й формує навички ефективної взаємодії, емпатію та свідому громадянську позицію. У цьому контексті програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗДО є надзвичайно актуальною, оскільки пропонує інноваційний підхід до навчання цінностям та навичкам, які гарантують соціальну стійкість та емоційну грамотність.

Наукові дослідження доводять, що основи соціальної поведінки, емоційного інтелекту та ставлення до інших людей закладаються в дошкільному віці. Програма підвищення кваліфікації (Програма) розроблена на основі кращих міжнародних практик, які запропоновані в рамках реалізації проєкту «Думай на рівних: комплексна програма соціально-емоційного розвитку та психо-соціальної підтримки дітей дошкільного віку», враховує його аспекти та надає комплексні інструменти для розвитку у дитини здатності до саморефлексії, толерантності, подолання стереотипів та створення безпечного середовища для взаємодії. З огляду на глобальні виклики соціальної поляризації та зростаюче культурне розмаїття, навички, яких діти набувають завдяки соціальному та емоційному навчанню, стають ключовими для їхньої успішної інтеграції в суспільство.

Для педагогів закладів дошкільної освіти Програма є не лише засобом розвитку їхніх професійних навичок, а й потужним інструментом для переосмислення їхнього підходу до викладання. Вона дозволяє інтегрувати цінності рівності та поваги до різноманіття у повсякденну діяльність, сприяє інклюзивній практиці та виховує культуру взаємної поваги серед дітей. Освітні процеси, засновані на принципах соціально-емоційного навчання, створюють умови для гармонійного розвитку всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та культурного і соціального походження.

Програма «Думай на рівних», на основі якої побудовано програму підвищення кваліфікації «Соціально-емоційне навчання: створення середовища рівності та взаємоповаги», є відповіддю на нагальні виклики сучасного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та забезпечує набуття дітьми базових компетентностей, необхідних для життя в суспільстві 21 століття. Це є вагомим внеском у розбудову демократичного, толерантного та соціально відповідального суспільства.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться

Загальні компетентності:

✓ *громадянська* – здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (ЗК.01);

✓ *культурна* – здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (ЗК.03);

✓ *етична* – здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності.

Професійні компетентності:

✓ *інклюзивна/організаційна* – здатність обирати ефективні методи, форми та засоби організації освітнього процесу відповідно до запитів та потреб здобувачів освіти (А2.2);

здатність організовувати ігрову (провідну) і інші види дитячої діяльності та підтримувати види діяльності, ініційовані дитиною (А2.3);

✓ *оцінювально-аналітична* – здатність визначати рівень сформованості компетентностей у здобувачів освіти відповідно до державного стандарту дошкільної освіти (А3.1);

✓ *предметно-методична* – здатність формувати у здобувачів освіти ключові компетентності відповідно до державного стандарту (А4.1);

✓ *здоров'язберезувальна* – здатність організовувати психологічно безпечне освітнє середовище (Б1.2);

✓ *морально-етична* – здатність враховувати культурні, релігійні, соціальні та мовні особливості родини під час освітнього процесу та здійснювати його незалежно від власних поглядів, стереотипів та упереджень (В3.1);

✓ *здатність до навчання впродовж життя* – здатність до саморефлексії та самооцінювання власної професійної діяльності (Г1.1).

Очікувані результати підвищення кваліфікації

Після проходження навчання педагогічні працівники закладів дошкільної освіти будуть здатні:

✓ *забезпечувати* впровадження соціально-емоційного навчання як основи для формування інклюзивного освітнього середовища, що сприяє рівності, взаємоповазі та розвитку емоційної грамотності дітей;

✓ *організовувати* навчання дітей з акцентом на розвиток соціальних навичок, емпатії та толерантності через інтеграцію принципів соціально-емоційного навчання в повсякденну освітню діяльність;

✓ *виявляти* повагу до різноманіття культур, релігійних та соціальних особливостей дітей і їхніх родин, забезпечуючи інклюзивне середовище для кожного та кожної;

✓ *сприяти* розвитку громадянської компетентності дітей дошкільного віку через методики, які формують відповідальність, свідомість і повагу до прав людини;

✓ *використовувати* міжнародний досвід і методики соціально-емоційного навчання для формування демократичних цінностей та навичок мирного співіснування в дошкільному закладі;

✓ *розвивати* партнерську взаємодію та співробітництво з усіма учасниками освітнього процесу, формуючи цінності рівності та взаємоповаги в умовах дитячого багатоманіття.

✓ *створювати* безпечне, психологічно комфортне та підтримувальне середовище, яке відповідає потребам та індивідуальним особливостям кожної дитини;

✓ *застосовувати* методи моніторингу і рефлексії для оцінки ефективності своєї діяльності та постійного удосконалення педагогічних підходів у процесі впровадження соціально-емоційного навчання.

Зміст програми та форми роботи

Зміст Програми передбачає теоретичну і практичну підготовку педагогічних працівників ЗДО, а також виконання ними практичних, самостійних робіт і тестових завдань.

Теоретична складова Програми зорієнтована на ознайомлення цільової аудиторії з концепцією комплексної програми соціально-емоційного розвитку та психосоціальної підтримки дітей дошкільного віку «Думай на рівних», цінностями, метою та ідеями, що лежать в основі програми, її структурою та основними компонентами; визначенням

ключових понять, таких як рівність, взаємоповага, інклюзивність, емоційна компетентність; аналізом ролі СЕН у формуванні гармонійного середовища навчання та виховання; ознайомленням із міжнародним досвідом впровадження програми «Думай на рівних» у закладах освіти.

Зміст практичної складової програми підвищення кваліфікації передбачає формування здатності педагогічних працівників впроваджувати стратегії соціально-емоційного навчання у свою діяльність, зокрема:

- створення рівноправного та інклюзивного середовища в закладі дошкільної освіти;
- розвиток емоційної грамотності дітей та навичок взаємоповаги;
- застосування практичних інструментів для підтримки конструктивного спілкування та командної роботи серед дітей.

Слухачі працюватимуть із кейсами, практичними прикладами, виконувати практичні завдання та інтерактивні вправи, що спрямовані на інтеграцію принципів рівності в освітній процес.

Практичні завдання виконуються учасниками під час фасилітованих зустрічей та включають:

- моделювання навчальних ситуацій на основі програми «Думай на рівних», що сприяють формуванню соціально-емоційних навичок;
- моделювання занять із використанням методів СЕН за допомогою матеріалів програми «Думай на рівних» для розвитку емпатії, толерантності та конструктивного вирішення конфліктів.

Самостійна робота містить:

- завдання на ознайомлення з матеріалами програми «Думай на рівних» щодо інтеграції принципів рівності в освітній процес;
- завдання, що пов'язані з адаптацією міжнародного досвіду СЕН до національного контексту;
- підготовку та аналіз матеріалів для занять щодо соціально-емоційного навчання дітей за програмою «Думай на рівних».

Зміст програми складається з трьох модулів та дев'яти взаємопов'язаних тем. Після проходження модуля слухачі складають проміжний тест. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год., з них: 10 год. – лекційні заняття, 16 год. – практичні заняття, 4 год. – підсумкові заходи.

Навчально-тематичний план

Назви тем	Лекції	Практичні заняття	Оцінювання результатів навчання	Усього
МОДУЛЬ 1. ДУМАЙ СЕРЦЕМ: ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ				
Тема 1. Програма «Думай на рівних»: цінності, цілі, ключові компоненти.	1	1	-	2
Тема 2. Соціальне та емоційне навчання: як закладати основу у ранньому віці.	1	2	-	3
Тема 3. Чому мозок має значення?	1	1	1	3
<i>Разом за модулем</i>	3	4	1	8
МОДУЛЬ 2. СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ РІВНОСТІ ТА ЕМПАТІЇ				
Тема 1. Емпатія як базова цінність.	1	2	-	3
Тема 2. Чому важливо дозволяти дівчатам і хлопцям виходити за межі гендерних норм?	1	2	-	3
Тема 3. Сприятливе середовище для всіх – підтримка заради успіху.	1	2	1	4
<i>Разом за модулем</i>	3	6	1	10
МОДУЛЬ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ «ДУМАЙ НА РІВНИХ»				
Тема 1. Сторітелінг як інструмент соціально-емоційного навчання.	2	2	-	4
Тема 2. Освітні засади програми «Думай на рівних».	1	2	-	3
Тема 3. Як успішно впроваджувати програму «Думай на рівних» в ЗДО.	1	2	2	5
<i>Разом за модулем</i>	4	6	2	12
Усього	10	16	4	30

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест. Учасники, які успішно склали тест, отримають сертифікат.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ДУМАЙ СЕРЦЕМ: ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Тема 1.1. Програма «Думай на рівних»: цінності, цілі, ключові компоненти.

Основна мета програми формування у дітей дошкільного віку соціальних і емоційних компетентностей. Цінності програми: рівність, емпатія, інклюзивність, повага до різноманіття. Ключові компоненти програми: розвиток емоційного інтелекту, навички взаємодії, уміння вирішувати конфлікти. Як програма сприяє соціальній інтеграції та зменшенню проявів дискримінації в дошкільному середовищі.

Тема 1.2. Соціальне та емоційне навчання: як закладати основу в ранньому віці.

Визначення ролі соціального й емоційного навчання (СЕН) у формуванні гармонійної особистості. Огляд практичних методів навчання дітей розуміти свої емоції, керувати ними та будувати здорові взаємовідносини з однолітками. Використання ігор, вправ та щоденних взаємодій для закріплення базових соціальних навичок. Вивчення прикладів із практики впровадження СЕН у різних країнах.

Тема 1.3. Чому мозок має значення?

Як розвивається мозок дитини у віці до 6 років. Вплив соціальних взаємодій та емоційного досвіду на нейропластичність мозку. Чому перші роки життя є критично важливими для формування соціальних та емоційних компетентностей. Як вихователям використовувати знання про роботу мозку для створення ефективного освітнього середовища.

МОДУЛЬ 2. СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ РІВНОСТІ ТА ЕМПАТІЇ

Тема 2.1. Емпатія як базова цінність.

Поняття емпатії та її значення для розвитку дитини як особистості. Методи розвитку емпатійного мислення у дітей дошкільного віку через ігри, казки та обговорення. Як емпатія сприяє формуванню доброзичливих взаємин між дітьми. Вплив емпатії на створення інклюзивного середовища в групах.

Темам 2.2. Чому важливо дозволяти дівчатам і хлопцям виходити за межі гендерних норм?

Гендерні стереотипи в дошкільному віці: як вони формуються і впливають на дітей. Практичні приклади ігор та занять, що допомагають дітям відчувати свободу вибору, незалежно від гендерних очікувань. Як вихователь може створити середовище, де діти можуть відкривати свої інтереси без обмежень. Роль партнерства з батьками у подоланні гендерних стереотипів.

Тема 2.3. Сприятливе середовище для всіх - підтримка заради успіху.

Поняття сприятливого середовища та його значення для розвитку кожної дитини. Методи підтримки дітей із різними здібностями, інтересами та потребами. Як працювати з групами, де є діти з особливими освітніми потребами. Як вихователі можуть формувати культуру підтримки та взаємодопомоги в дитячому колективі.

МОДУЛЬ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ «ДУМАЙ НА РІВНИХ»

Тема 3.1. Сторітелінг як інструмент соціально-емоційного навчання.

Що таке сторітелінг і як він працює в контексті СЕН. Використання казок, оповідань та історій для навчання емпатії, толерантності та співчуття. Практичні вправи зі створення історій разом із дітьми. Приклади успішного сторітелінгу в освітній практиці.

Тема 3.2. Освітні засади програми «Думай на рівних».

Наукові та педагогічні основи програми. Як програму інтегрувати у щоденну діяльність закладу дошкільної освіти. Зв'язок програми з державними стандартами освіти. Практичні кейси та інструменти для впровадження програми.

Тема 3.3. Як успішно впроваджувати програму «Думай на рівних».

Етапи впровадження програми в освітній процес. Як мотивувати колектив та батьків до підтримки ініціативи. Аналіз можливих викликів і способів їх подолання. Як вимірювати результати впровадження програми та відзначати успіхи.

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові документи:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo_ho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про охорону праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
4. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#n714>

Основна література:

1. Артемова Л. В. Виховання соціальної компетентності у дітей дошкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. № 76. С. 45–52

2. Байер О. М. Розвиток емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. Вісник психології та педагогіки. 2022. № 3. С. 21–28.
3. Безсонова О. Емоційні ситуації в роботі педагога. *Палітра педагога*. 2019. № 5. С. 12-13.
4. Гавриш Н. В. Казка як засіб формування морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку. Освіта і розвиток обдарованої особистості. 2021. № 2. С. 17–20.
5. Дроботюк С. Ранній розвиток: соціально-емоційний аспект. Львів: Світ, 2021. 112 с.
6. Колесник Є. А., Фомічова Л. М. Емоційний інтелект у дітей дошкільного віку. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 128 с.
7. Овчаренко О. І. Сучасні педагогічні підходи до виховання толерантності у дітей. Харків: Основа, 2017. 144 с.
8. Омельченко Л. Розвиток емпатії у дошкільників: практичний посібник. Київ: Генеза, 2018. 96 с.
9. Піроженко Т. О. Соціально-емоційний розвиток дошкільників: теорія і практика. Київ: Ніка-Центр, 2020. 304 с.
10. Голота А.С. Розвиток емоційного інтелекту дошкільників: практичні рекомендації. *Психолог дошкілля*. К., 2019. С. 18-23. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/golota_rozv_ei.pdf

Додаткова література:

1. Артемова Л. Любити дитину - покликання чи мистецтво? Поради вихователям. *Дошкільне виховання*. 2021. № 8. С. 14-19.
2. *Доброго ранку! Ми раді, що ви тут!* Посібник для педагогів про проведення ранкових зустрічей. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2016. 52 с.
3. Фоміна О. Методи ранкових зустрічей у формуванні емпатії у дошкільнят. Київ: Либідь, 2019. 96 с.